
SRPEN '69

Edice dokumentů

Oldřich Tůma a kol.

ÚSTAV PRO SOUDOBE DĚJINY AV ČR

MAXDORF

Autorský kolektiv: Oldřich Jaroš
František Koudelka
Alena Nosková
Oldřich Tůma

Srpen '69

V nakladatelství MAXDORF vydal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

© Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1996

Cover © Jan Rosa

MAXDORF s. r. o., nakladatelství odborné literatury, Kukučínova 1148, 142 00 Praha 4

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Vlašská 9, 118 40 Praha 1

Vychází jako 10. svazek edice HISTORIA NOVA v roce 1996

Recenze: Jindřich Pecka, Renata Wohlgemuthová

Redakce: Josef Zvoníček

Sazba a grafická úprava: Blanka Halašková

Tisk: Printo s. r. o., Ostrava

Printed in the Czech Republic

ISBN 80-85800-54-3

ÚVODNÍ ČÁST

Historický úvod	10
Archeografický úvod	21
Seznam zkratek	28

DOKUMENTY

I. Příprava	33
I.A Letáky	34
I.B Opatření KSČ a státního aparátu	53
II. Události: 19.–22. srpna 1969	144
II.A Kritické dny	145
II.B Centra odporu: Praha, Liberec, Brno	217
II.C Oběti	239
III. Hodnocení, důsledky	257

PŘÍLOHY

Chronologický přehled událostí	307
Plánky	312
Fotografie	315
Seznam použitých archivních fondů	332
Seznam použité literatury	334
Seznam publikovaných dokumentů	335
Jmenný rejstřík	340

1969, červen až srpen. – Leták Drazí spoluobčané, obsahující v deseti bodech návod, jak mají českoslovenští občané 21. srpna vyjádřit svůj protest proti okupaci země vojsky Varšavské smlouvy a „normalizačské“ politice vedení KSČ a státu.

Drazí spoluobčané!¹

Blíží se smutné výročí potupné okupace naší drahé vlasti tzv. přáteli. Quislingovci² v čele s Husákem, Indrou, Bifakem, Kolderem a dalšími jim podobnými zrádci se snaží český a slovenský národ obalamutit a okupaci provedenou 21. srpna legalizovat jako plně oprávněný a nutný zásah našich „PŘÁTEL“. Proto bylo nutné odstranit z vedení státu a veřejného života takové osobnosti, které za cenu osobní bezpečnosti a ztráty existence doposud bránily těmto špinavostem. Tito novodobí hrdinové našeho národa v čele s dr. Krieglem, Pachmanem, Zátokem, Pavlem^{a, 3} a mnoha dalšími se hrdě a nebojácně postavili do prvních řad odporu proti zvlí zaprodanců Štrougalovy a Auerspergerovy^{b, 4} kliky a statečně brání svatou pravdu o skutečných záměrech nezvaných hostů.

Naše národy nikdy nezapomenou obětí našich drahých synů Jana Palacha a Jana Zajíce.⁵ Jejich sebeobětování nesmí být zmařeno. My, dělníci a studenti, jsme se plně rozhodli, že se nedáme odradit žádnými perzekucemi a zůstaneme i nadále v pevném bratrském spojení, abychom mohli vzájemně informovat naši veřejnost o pravém stavu věcí.

Drazí přátelé, husákovci se zmocnili vedení našeho státu, aby jej přivedli tam, kam náš národ český a slovenský chtěli dostat marně 21. srpna okupanti. Jsou však stále sami. 14 000 000 našich občanů je opustilo a v srdcích má pro ně jen opovržení. Dějiny světa již bezpečně prokázaly, že zrada na národech nachází vždy bumerang. Jsme si jisti, že není daleko doba, kdy tito zrádci se dočkají zasloužené odplaty právě od těch, kterým nyní tak vroucně slouží. Do té doby nesmíme však zůstat nečinní, nesmíme ztrácet naději. Musíme celému světu dokázat, tak jak jsme to dokázali v oněch srpnových dnech, že nás žádné perzekuce ani násilí nezlomí. Musíme i nadále zůstat jednotni ve své nenávisti k okupantům a zrádcům našeho národa. V den smutného výročí okupace 21. srpna 1969 musíme světu znovu připomenout hanebný čin, který na nás spáchal Sovětský svaz. Není v naší moci bránit se se zbraní v ruce. Braňme^c se proto nenávistí a bezmezným pohrdáním moskevskými mocipány a Husákovými přísluhovači. Nejsme pro vyhlašování generálních stávek. Zrádcovská klika využila by toho k dalším zákrokům a omezením naší svobody. Lze i jinak upozornit svět, že i nadále bojujeme za socialismus s lidskou tvář. Rozhodli jsme se k vydání pokynů, jejichž dodržení dostatečně prokáže celému světu, že jsme na Den hanby nezapomněli a že s takovým způsobem návštěv se nikdy nesmíme. Je povinností všech věrných občanů našich národů řídit se v den 21. srpna touto směrnicí:

1. Nepoužijí cestou do práce žádných dopravních prostředků (s výjimkou pracujících, kteří musí na cestu do práce použít vlaku).

Cestu do práce je nutno vykonat demonstrativně pěšky. Staří a nemocní nechť upustí v tento den od zbytečných cest.

2. Odmítnu návštěvu kin a divadel. Umožním tak hercům, aby v den smutku nebyli nuceni k vystoupením v divadelních veseloherních kusech.
3. Upustím od veškerých nákupů v kterýchkoli obchodech. Nutné potraviny nakoupím den předem.
4. Podle možností vyzdobím hroby všech obětí potupné okupace.
5. Nezakoupím si žádný deník ani časopis.
6. Nevstoupím do žádné restaurace ani kavárny. Taneční kavárny musí zůstat liduprázdné, aby hudební tělesa nebyla nucena v den národního smutku hrát veselou hudbu.
7. Ozdobím pomníky všech slavných postav našich dějin.
8. Úderem 12. hodiny zastavím práci u stroje i na každém jiném pracovišti na dobu 5 minut k uctění obětí okupace a nového teroru.
9. Osobní auta zastaví rovněž provoz a rozžehnou světla, stejně tak i ostatní dopravní prostředky zastaví provoz.^d
10. V mezích možností uvědomím své známé v cizině o chystaných akcích a vyzvu je k propagování podobných akcí v celém světě.

Je nutné vyzvat veřejné světové instituce, aby svým vlivem prosadily vyhlášení 21. srpna jako „Den hanby“.

Drazí spoluobčané, aby tato akce byla opravdu účinná, je nutné její směrnici rozšířit tak, aby se dostala do rukou všeho lidu.

Cenzura a zásahy v tisku nedovolují tuto možnost a je proto národní povinností každého předat směrnice nejméně pěti skutečným přátelům.

Věříme, že nezklamete, jako jste nezklamali v srpnových dnech!

Nechť žije svorně český a slovenský národ!

HANBA QUISLINGOVČŮM V ČELE S HUSÁKEM!

Společně za vítězstvím!

Dělníci a studenti

[...]e

SÚA – A ÚV KSČ, Byro ÚV KSČ, nezařazené materiály. – Fotokopie, 2 listy A4. A MV ČR, f. IM, kr. 24, čísla letáků 252, 286, 312. A MV ČR, ZI FSZS č. 6, 2.7.1969. Dosud publikováno: KADRMAS, P.: Studentské hnutí proti ústupkům a poraženectví. In: Proměny Pražského jara. Praha 1993, s. 276; PECKA, J.: Spontánní projevy Pražského jara, 1968–1969. Brno 1993, s. 110; Volali jsme bratrství. Vyd. KRONDL, M., Ústí n. Labem 1990, s. 78–79.

^a V jiných dvou letáčích, které máme k dispozici, je uváděno „Havlem“.

^b Správně „Auerspergovy“ – v jednom z letáků jsou slova „a Auerspergerovy“ vynechána.

^c V jedné verzi letáku je uvedeno „Bráníme“.

^d V některých letáčích je rovněž stanovena doba pěti minut.

^e Časté opisování letáku vedlo k jeho četným úpravám. Jsou zachovány exempláře bez úvodní části (začínají větou „Nejsme pro vyhlásování generálních stávek...“) nebo bez závěrečných vět. Některé z deseti bodů jsou někdy formulovány stručněji.

^l Autor či autoři letáku nejsou známi. Jak dokazuje pravidelná týdenní Zpravodajská informace Federální správy zpravodajské služby (v té době užívaný název pro ústřední správy StB, srv. dok.

- č. 14, pozn. 4) č. 6 z 2. července 1969, zaregistrovala StB výskyt tohoto letáku již koncem června. V dalších informacích Státní bezpečnosti i komunistické strany se opakovaně píše o hromadném výskytu letáku na celém území republiky. O existenci a obsahu letáku informovaly rovněž četné zahraniční sdělovací prostředky. Doslovný text otiskly některé české exilové časopisy a také západoněmecký *Der Spiegel* (č. 30/1969).
- ² Jméno norského politika Vidkuna Quislinga, v letech 1942 až 1945 předsedy norské pronacistické vlády, se stalo symbolickým označením pro všechny, kteří se zpronevěřili národním zájmům a kolaborovali s nacisty.
- ³ MUDr. František Kriegel – jeden z předních reformních politiků Pražského jara, člen předsednictva ÚV KSČ (do 31.8.1968), předseda ÚV NF (do 6.9.1968), do svého vyloučení z KSČ (30.5.1969) člen ÚV. Veřejností oceňován jako nekompromisní odpůrce srpnové intervence a okupace. Srp. i dok. č. 15, pozn. 2. Luděk Pachman – šachový velmistr, během Pražského jara a zvl. po srpnu 1968 velmi aktivně veřejně činný jako odpůrce intervence a nastupující normalizace. Emil Zátopek – slavný atlet, držitel několika zlatých olympijských medailí. V srpnu 1968 a v následujících měsících se veřejně velmi výrazně angažoval proti okupaci. Josef Pavel – v roce 1968 ministr vnitra, na nátlak Sovětů odvolán již 30.8.1968 jako jeden z prvních reformních politiků z funkce.
- ⁴ Lubomír Štrougal – tajemník ÚV KSČ a předseda byra ÚV pro řízení stranické práce v českých zemích. Na jaře a v létě 1969 jeden z neaktivnějších představitelů nového Husákovy vedení KSČ. Pavel Auersperg – člen ÚV KSČ, již v srpnu 1968 aktivně pracoval ve službách okupantů. Oba uvedeni jako typičtí nositelé kolaborantských a normalizačních postojů. V dalších letáčích plnila stejnou funkci i jiná jména (srp. např. dok. č. 4, 5, 8).
- ⁵ Studenti Jan Palach a Jan Zajíc se pokusili 16.1. resp. 25.2.1969 sebeupálením vyburcovat odpor společnosti proti nastupující normalizaci.

2

1969, červenec, srpen. – Leták Všem rozumným a vzdělaným občanům, který v sedmi bodech formuloval způsoby, jimiž měli českoslovenští občané 21. srpna projevit nesouhlas s okupací Československa.

Všem rozumným a vzdělaným občanům!

Předem prosíme za prominutí, že musíme vystupovat anonymně, neboť současná politická situace nám nedovoluje vystupovat zcela veřejně. Cílem této činnosti, leč bohužel anonymní, je snaha soustředit a aktivizovat zdravé jádro národa, které nepodlehlo hrstce skutečných pravicových sil, které tvoří ve státě nátlakovou skupinu, a to velmi nebezpečnou, protože disponuje dost silnými mocenskými pozicemi ve stranickém a státním aparátě, nebo těm antisocialistickým silám, které se dosud všemi možnými prostředky snaží o návrat ke kapitalistické společnosti.

Proto vyzýváme dělníky, rolníky, filozofy, vědce, lékaře, spisovatele, novináře, redaktory i všechny kulturní pracovníky, a tudíž všechny, kteří se dosud nenechali unášet proudem různých politických událostí v nynější době a stále podporují polednovou politiku roku 1968 a v jejím duchu myslí, aby kategoricky odmítali posuzovat události v srpnu roku 1968 jako internacionální pomoc pěti států Varšavské smlouvy.

Jestliže tedy zásadně nesouhlasíte s událostmi v srpnu roku 1968, vyjádřete svou nelibost a rozhořčení nad těmito událostmi tichým protestem v pátek² 21. srpna.

1. Do zaměstnání přijďte pěšky, rovněž tak [při] odchodu ze zaměstnání nepoužívejte žádných dopravních prostředků!
2. Veškeré nákupy si zajistěte den předem, také nenakupujte v obchodních domech a v dalších jiných obchodech!
3. Nenavštěvujte divadla, kina, výstavy, kavárny a také zábavní podniky!
4. Nekupujte žádné noviny a časopisy!
5. Nenavštěvujte žádná veřejná zařízení, jako např. lázně, plavecké stadiony, fotbalová hřiště apod.!
6. Nescházejte se v parcích!
7. Neúčastněte se žádných schůzí, shromáždění ani slavností!
Rozmnožte 10krát a zašlete svým známým, nebo je informujte!!!

A MV ČR, f. IM, kr. 24, číslo letáku 253. – Fotokopie A4, 1 list.

¹ Autor či autoři letáku ani bližší údaje o jeho výskytu nejsou známy.

² 21. srpna 1969 připadlo na čtvrtek.

3

1969, červenec, srpen. – *Leták Občané – vlastenci, vyzývající občany, aby uctili památku obětí okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy smutečným oblečením.*

OBČANÉ – VLASTENCI!!!

21. srpen se stal pro náš národ jedním z nejosudnějších a nejsmutnějších dní.

Jedinou nocí nám smazal tolik vytouženou svobodu a socialismus s lidskou tvář.

Uctěme čestně velkou památku mrtvých a všech obětí. 21. srpna, ve čtvrtek, oblečte se všichni do smutečních černých obleků, tím jediné můžeme všem ukázat, co pro nás srpen znamenal.

Za Palacha, za Dubčeka, za Smrkovského, za Krieglů a za
S V O B O D U !!!

[...] ^a

SÚA – A ÚV KSČ, Byro ÚV KSČ, dosud nezařazeno. A MV ČR, f. IM, kr. 24, číslo letáku 308. – Fotokopie A4, 1 list.

^a Text letáku je černě orámován a pod textem velkými písmeny natištěno zřejmě ruční tiskárničkou ROZMNOŽTE!

¹ Údaje o autorech a výskytu letáku nejsou známy.